

frivillig

Det pågår en geriljakrig om frivillighetens sjel, der dypt inne i den snille jungelen av speidere, sanitetskvinner og syklistforbund. Lar de seg kjøpe? Lar de seg kolonisere?

Nordmenn liker å være medlemmer. Og da ikke minst i de frivillige organisasjoner. Teller vi samtlige medlemmer i deres registre, løper tallet opp i over ti millioner. Denne massen fordeler seg på alt skytterlag til velforeninger, fra borettslag til bowlingklubber og misjonsforbund for lærerinner. Pluss på helseheimar, evangeliesentre og private, ideelle helseinstitusjoner, samt mylderet av frivillighetssentraler, og du har et greit sveip over det samfunnsviterne kaller sivil sektor.

Tilsammen utgjør de en brokete vev av bånd mellom mennesker, av forpliktelse, felles interesse, felles nysgjerrighet, samværs glede og – innimellom – sur plikt og ulike grader av sosial tvang. Mer enn fenomener flest gir de oss grunn til å kalle oss et samfunn, det som *finnes sammen*.

Avstanden mellom visjonene og foreningsvirksomheten kan være stor. Særpreget kan være falmet. Men verdiskapningen – om noen med rette skal kunne påberope seg noe sånt – pågår ennå i betydelig skala.

Ifølge statsviteren Håkon Lorentzen er denne livskraftige sosiale geografien er i dag åsted en kamp mellom ikke minst tre ideologier.

I Statlig velferdsideologi

Tiden da det var *staten som skulle bry seg, og ikke jeg*, har lenge gått i oppløsning, i en bølge av rå kommers og samlivsbrudd, isolerte eldre og ungdomspsykosier. Overfor slike svleg av sviktende velferd må selv den sosialdemokratiske oljestaten gi tapt.

I dette bildet fremstår frivilligheten som et billig og fleksibelt instrument for det sosialdemokratiske prosjektet. I en «tid fattig på verdier og individets ansvar» mobiliserer den nettopp det. Organisasjonene er fleksible, ofte faglig dyktige og utvider ikke en allerede svulmende offentlig forvaltning.

Resultat: Et storstilt frieri med statsstøtten som blinkende gullring – og med dertil tilhørende krav om likdannelse, regulering og krav til planmessighet, rapportering og evaluering. I det hele tatt: krav til profesjonalitet.

Det har blitt mangt et ja. I en tid med tiltagende gjer-

Drakamp om netens sjel

riighet på giverfronten, har en fast plass på statsbudsjettet fremstått som et svært behagelig alternativ. Stadig mer profesjonelle sekretariater i alt fra AUF til mindre mediesvertede størrelser har blitt stadig mer kreative i sine manøvre rettet mot de statlige pengesekkene. Amatørismen kan ha veket plassen – amatør betyr «den som elsker» – for kjølig profesjonalisering. På godt og vondt har de frivilliges institusjoner funnet sin plass i offentlige helseplaner. Der medlemmene tidligere var raus på tidsinnsats for sine hjertesaker, lener de seg oftere tilbake, for så å kjøpe innsats fra betalte nødhjelpere, miljøvernere og avholdsfor kjempere.

I en sum, for å sitere Lorentzen: Staten koloniserer frivilligheten med penger, plankrav og paragrafer.

2 Kommersialismen

For næringslivets sigarførere fremstår frivilligheten ofte som en negasjon, som *non-profit*. Denne uskyld fortøner seg som kledelig, særlig for markedsførere på jakt etter nye reklamesøyler for sine produkter. Det inngås gyldne byttehandler. Sponsorene kan sole seg i frivillighetens friskhet, moralske appell og samfunnsgavnlighet. De sponsede får mynt i kassen, logo på brystet og strategisk takknemlighetsgjeld i hjertet.

De svulmende sponsorbudsjettene kan samtidig leses med mindre skeptiske briller. De kan være uttrykk for at næringslivet ser hvilken grein det sitter på, at et sykende samfunn også gir et sykere næringsklima, med økte kostnader i form av mislighold, mistillit, forurensning, advokatregninger, og sykefravær. Slik kan det tolkes når Vesta sponser natteravnene og norske storforurenserne støtter Bellona.

De frivillige organisasjonene kan her falle i flere grøfter. De kan redusere seg selv til umælende gisler for pengemakt og imagedyrking, og miste sin saltende kraft. På

den annen side: De kan bli hysterisk fiksert på å holde skjoldet uplettet, og gå glipp av viktig, strategisk lagspill med sterke samfunnsformende krefter.

3 Kommunitarisme

Begrepet er fremmed for de fleste; det sier også noe om den bevisste utbredelsen av ideologien. Nøkkel til forståelse er roten *communio*, som viser til fellesskap, samfunn, tilhørighet. Vel å merke som avgjørende verdier i seg selv, ikke primært som redskaper for andre mål som nasjonal sikkerhet eller voksende brutto nasjonalprodukt.

Kommunitarismen ytrer seg som en økende bevissthet omkring varige og sunne relasjoner som det stoffet samfunnet bygges av. Den ser de frivillige organisasjonene, menighetslemmer og andre «naturlige hjelpere» som kollektive bærere av fellesskap, identitet og tilhørighet, som en viktig sektor mellom stat og marked. Det

nygamle budskapet har sine tydeligste arnesteder i USA, har spredt seg til Europa og er enkelt: Våre store forventninger til samfunnsfellesskapet står ikke i noe rimelig forhold til hva vi er villige til å yte for å styrke og utvikle det. Solidaritet og samhold kanaliseres ikke bare over statsbudsjettet, det er noe som må praktiseres av den enkelte i sitt nærmiljø.

Her sees det med sunn skepsis på sponsorkronene – og en stat som er for glupsk i iveren etter å forvalte vårt personlige engasjement for nabolaget eller det lokale musikklivet. Her gripes det ikke for raskt etter profesjonelle

dirigenter og trenere, og det innses at man ikke trenger noe hovedfag i naturforvaltning for å redde våtmarksområdet der borte ved bensinstasjonen.

Helt ubetalelig, sier vi. Om de hundretusen villige henders gratis innsats med alt fra dirigering av korps, til nabetjenester, bøsseskrangling, natteravning og påskepatroljering, til kirkelig ungdomsarbeid, via dirigering. Innsatsen skaper masser av honnørverdier som ikke kan vedtas eller kjøpes: Tilhørighet, samhold, selvrespekt, hjelpsomhet, dugnadsånd, i det hele tatt kirker og lokalmiljøer som bryr seg. Både stat og business vil tappe denne gedigne sosiale kapitalen – til sine formål. Hva skjer da? Hva slags vilkår har dugnadsånd og frivillighet i Norge?

Av Asle Finnseth